LANGTIDSPROGNOSER OG PERSPEKTIVPLANLÆGNING I SVERIGE OG NORGE

TORBEN GJEDE

1. INDLEDNING

Rapporten om den forventede udvikling i centrale områder af dansk økonomi frem til midten af 1980'erne[1]) repræsenterer det seneste danske forsøg på opstilling af prognoser over udviklingen i samfundsøkonomien på lidt længere sigt. Arbejdet kan opfattes som led i en proces, der ved successivt at inddrage flere områder af det offentliges og især statens udgiftsdispositioner i sammenfattende oversigter omfattende stadig længere perioder har haft til formål at skabe fortsat bedre grundlag for udformning af og politisk stillingtagen til centrale dele af de årlige finanslovforslag[2]).

I lighed med de i forbindelse med de årlige finanslovforslag fremlagte flerårige budgetoverslag er udarbejdelsen af rapporten baseret på de enkelte departementers planer og vurdering af udviklingsforløbet inden for disses enkelte områder under hensyn til den nuværende lovgivning samt – i modsætning til budgetoverslagene – under hensyn til den aktuelle debat om planer og målsætninger vedrørende omfanget af nye aktiviteter i de kommende 15 år. De enkelte styrelsers vurderinger er imidlertid ikke betragtet isoleret, men er søgt indpasset under en samlet prognose over udviklingen i den totale samfundsøkonomiske produktion og dennes anvendelse. Det er via dette, at rapporten ud over tilvejebringelse af en oversigt over omfang og retning af det offentliges aktivitet tillige får karakter af et makroøkonomisk prognosearbejde.

Mens rapporten med hensyn til såvel den relativt detaljerede behandling af den offentlige sektor som den mere summariske oversigt over den forventede udvikling i adskillige af de centrale makroøkonomiske størrelser repræsenterer noget af en for danske forhold nydannelse, kan dette imidlertid næppe siges at være tilfældet målt med international målestok. I en lang

[1]) *Perspektivplanlægning 1970–1985*, Redegørelse fra den af regeringen i november 1968 nedsatte arbejdsgruppe, Bind I og II, København 1971.

[2]) Jf. Hans Boserup, Perspektivplanlægning: Et nyt redskab i den økonomiske politik? *Økonomi og Politik*, 44. årgang, nr. 4, 1970, pp. 359–379.

række lande har der gennem adskillige år fundet et lignende prognosearbejde sted. Dette er også tilfældet i Sverige og Norge, hvor der løbende foregår makroøkonomisk prognosearbejde såvel med henblik på korttidsanalyser som med henblik på opstilling af prognoser over udviklingen i samfundsøkonomien på lidt længere sigt.

I modsætning til hvad der er tilfældet med de egentlige konjunkturprognoser, har det administrative forløb med hensyn til udarbejdelse af svenske og norske perspektiver for den økonomiske udvikling over en længere årrække – bortset fra særlige norske vækstanalyser – mange lighedspunkter. Derimod er der en betydelig forskel i den formelle, ydre karakter af dette prognosearbejde i de to lande, idet prognosevirksomheden i Norge både på kort og langt sigt er nært knyttet til den politiske beslutningsproces, hvorimod en tilsvarende integration ikke finder sted i Sverige.

I lyset af den nylig udsendte danske rapport skal der i det følgende gives en oversigt over det tilsvarende svenske og norske prognosearbejde. Da formålet hermed såvel kan betragtes som et forsøg på at placere det danske arbejde i en større sammenhæng som at skabe et muligt udgangspunkt for en vurdering af, hvorledes en eventuel fortsættelse og udbygning af denne nye danske prognosevirksomhed kan tænkes organiseret, vil der blive lagt vægt på at belyse det svenske og norske prognosearbejdes indhold og organisatoriske opbygning. Derimod skal der ikke forsøges en kvalitativ vurdering af denne analysevirksomhed.

2. SVENSKE LANGTIDSANALYSER

Opstilling af langtidsperspektiver for den økonomiske udvikling har i Sverige regelmæssigt været foretaget i hele efterkrigsperioden. De forskellige betænkninger, der er blevet udarbejdet af ad hoc nedsatte statslige ekspertkomiteer eller direkte af finansdepartementet, har dækket perioder på fem år, dvs. at de formentlig bedre kan karakteriseres som »medium term« prognoser frem for egentlige langtidsprognoser.

a. *Prognosearbejdet frem til begyndelsen af 1960'erne*

Det første forsøg på at opstille en prognose for den økonomiske udvikling i Sverige over en længere periode foretoges allerede umiddelbart efter afslutningen af sidste krig. Dette arbejde, der var overdraget finansdepartementet, og som senere har fået betegnelsen budgetplanen (1) [3]), var dog – bl. a. som følge af at planen var led i en række vurderinger omkring virkningerne af en afvikling af den almindelige omsætningsskat – koncentreret omkring den statsfinansielle udvikling i perioden fra 1946/47 til 1951/52,

[3]) Tallene i parenteser henviser til de i litteraturoversigten anførte arbejder.

dvs. den omhandlede en langtidsvurdering af statens indtægter og de krav, der kunne antages at blive stillet det offentlige med udgifter til følge.

Mens hovedvægten i budgetplanen således var lagt på det statsfinansielle område, kan langtidsprogrammet for 1948 (2) derimod betegnes som det første generelle prognosearbejde vedrørende den almindelige økonomiske udvikling over en længere periode. Dette arbejde var en direkte følge af Sveriges deltagelse i OEEC-samarbejdet i forbindelse med Marshallplanen (jf. fx (3)) og blev udført af et særligt 3-mands ekspertudvalg med bistand fra forskellige offentlige og private myndigheder og organisationer. Foruden at danne en oversigt over den almindelige økonomiske udvikling forsøgte langtidsprogrammet tillige at vurdere de relative forskydninger i samfundet som helhed. Arbejdet var dog i høj grad præget af efterkrigstidens specielle omstillings- og tilpasningsproblemer, det gjaldt således især hensynet til balance i udenrigshandelen.

De efterfølgende tre langtidsprogrammer fra 1950'erne – kaldet henholdsvis 1950, 1955 og 1959 »års långtidsutredning« ((4) – (9)) – inddrog derimod foruden hensynet til den ydre balance tillige målsætningen om at skabe indre balance. Hovedformålet med disse prognoser har ikke – som det måske kunne formodes på grund af anvendelsen af udtrykkene »program« og »plan« – været forsøg på at udvikle en egentlig statslig langtidsplanlægning, men har derimod primært haft til formål at klarlægge og analysere de generelle økonomiske udviklingstendenser. Rapporterne har således nærmest haft karakter af et informativt og vejledende arbejde til brug for de politiske og private institutioner, der har bemyndigelse til og muligheder for at påvirke den faktiske udvikling.

b. *De senere års langtidsanalyser*

i. Som følge af de usikkerhedsmomenter, der naturligt må være forbundet med at vurdere det økonomiske udviklingsforløb i perioder på fem år, følte allerede udvalget fra 1955 det utilfredsstillende, at arbejdet nærmest havde karakter af en fortsættelse af vurderinger for tidligere femårsperioder, idet ændringer i væsentlige forudsætninger for prognosearbejdet som fx den tekniske udvikling, de internationale markedsvilkår, befolkningsudvikling, produktivitet og beskæftigelsesforhold, forbrugets ændrede sammensætning osv. hurtigt kunne fjerne centrale prognoseangivelser fra den faktiske udvikling. Værdien af prognosearbejdet kunne derfor ifølge udvalgets opfattelse øges ved i stedet at organisere dette som en løbende tilpasning til ændrede prognoseforudsætninger. Denne kritik af den hidtidige arbejdsmetode, der blev gentaget i betænkningen fra »1959 års långtidsutredning«, var bl. a. medvirkende til, at arbejdet organisatorisk blev henlagt til finansdepartementets sekretariat for økonomisk planlægning. Sekretariatet udsendte sin første rapport i 1966 for perioden 1966-1970 (10) og

mod slutningen af 1970 sin anden rapport omfattende den næste femårsperiode, dvs. for 1971–1975 (20).

På trods af den nævnte kritik i betænkningerne fra de i 1955 og 1959 nedsatte ekspertkomiteer kan placeringen i finansdepartementet dog næppe endnu siges at have medført en egentlig »rullende« analysevirksomhed. Selv om 1966-betænkningen er fulgt op af en opgørelse midt i den femårige periode (19), har denne rapport imidlertid ikke til formål at betragte en ny femårsperiode; den kan nærmest karakteriseres som en »midtvejs« statusopgørelse. Det synspunkt har været fremført, at betænkninger kunne offentliggøres hvert andet år, men således at hver enkelt rapport omhandlede en femårig planperiode; herved ville arbejdet nærme sig den »rullende« karakter, som foreslået af udvalgene fra 1955 og 1959. Nogen beslutning om en sådan organisation af den fremtidige analysevirksomhed synes dog næppe nært forestående.

Den organisatoriske ændring med placeringen af arbejdet med de svenske langtidsanalyser i finansdepartementet har ikke forandret prognosernes hovedsigte, der fortsat er at kortlægge og analysere udviklingstendenserne i den svenske økonomi for en periode på fem år; der er således hverken tale om, at prognosearbejdet har fået karakter af en egentlig offentlig planlægning, eller at oversigterne fremtræder som regeringens program for de følgende fem år. Derimod fremlægges de for regeringen, ligesom de kan danne baggrund for debat i riksdagen. I en senere rapport (jf. fx (17)) samles en række offentlige myndigheders og private institutioners synspunkter på forskellige aspekter af langtidsanalyseproblemerne.

I praksis har prognosearbejdet i meget høj grad været tilrettelagt som et samarbejde mellem talrige offentlige myndigheder, private organisationer og enkeltpersoner med finansdepartementets sekretariat for økonomisk planlægning som koordinator. Foruden medvirken ved flere delundersøgelser har det været en væsentlig opgave for sekretariatet at sikre den samfundsøkonomiske konsistens mellem de enkelte selvstændigt udformede bidrag ud fra en vurdering af en række økonomisk-politiske målsætninger. I den seneste rapport fra 1970 udgjorde disse centrale forudsætninger bl. a. fuld beskæftigelse og indre økonomisk balance samt i løbet af de følgende fem år eliminering af den uligevægt, der kendetegnede den ydre balance i basisåret 1970.

Den betydelige delegering af arbejdet til forskellige underudvalg, fagministerier m. v., der som nævnt har været et karakteristisk led i betænkningernes opbygning, synes i nogen grad at have medført, at de grundlæggende metodeproblemer i forbindelse med prognosevirksomheden ikke eller kun i stærkt summarisk form hidtil er blevet behandlet i betænkningerne, men i stedet – i det omfang de overhovedet findes – har været henvist til de ofte sektorvis behandlede redegørelser, der som regel er blevet offentliggjort i

bilag. En mere systematisk metodediskussion synes imidlertid nu at være under udvikling.

I tilknytning til det forberedende arbejde med 1970-betænkningen blev der således i 1968 indledt et snævert samarbejde mellem det svenske konjunkturinstitut og finansdepartementets sekretariat for økonomisk planlægning med det formål, at konstruere en makroøkonomisk model for det svenske samfund, som skulle kunne anvendes som hjælpemiddel ved analyse- og prognosearbejdets langtidsvurderinger. Hensigten med dette modelarbejde har bl. a. været, at gøre det muligt at få et indblik i, hvorledes samfundet udvikler sig i de enkelte stadier af planperioden, hvorimod det hidtidige arbejde alene har formet sig som en opgørelse over, hvordan samfundets struktur kunne tænkes at se ud ved planperiodens slutning. Modellen har allerede været taget i anvendelse i forbindelse med udarbejdelsen af 1970-betænkningen. Ved hjælp af modellen har det således været muligt at inddrage forskellige forudsætninger om fordelingen af de samlede tilgængelige ressourcer og herigennem vurdere, hvorledes alternative konjunktursituationer, som fx tidspunktet for opnåelse af ydre balance, påvirker det økonomiske udviklingsforløb. En samlet redegørelse for modellen og dens anvendelsesmuligheder samt metodeproblemer i øvrigt ventes offentliggjort i løbet af kort tid, jf. (29).

ii. Med en gennemsnitlig årlig produktivitetsstigning på 4,6 pct. mener finansdepartementet, at bruttonationalproduktet i faste priser i perioden 1970–1975 i gennemsnit vil kunne øges med 3,8 pct. årligt (jf. tabel 1), idet der ventes et gennemsnitligt årligt fald i arbejdsindsatsen målt i timer på 0,8 pct. Denne vækst i bruttonationalproduktet svarer stort set til fremgangen i den umiddelbart foregående femårsperiode. Med udgangspunkt i en antagelse om overskud på betalingsbalancens løbende poster i 1975 og med en gennemsnitlig stigning i det kollektive konsum på 4,5 pct pr. år, dvs. noget lavere end angivet i de hidtil fremlagte planer, kan det private forbrug kun ventes øget med i gennemsnit 3,3 pct. årligt. Betalingsbalanceforudsætningen nødvendiggør en væsentligt ændret sammensætning af investeringsudviklingen i forhold til den konstaterede i femårsperioden op til 1970, hvor de offentlige bruttoinvesteringer i gennemsnit pr. år steg med lidt over 7 pct., mens det private steg godt 1,5 pct., herunder de industrielle ca. 3 pct. I 1970–1975 må der i gennemsnit pr. år stiles mod en fordeling på henholdsvis 3,4, 6,2 og 6,5 pct.

Opgjort som i tabel 1 skønnes bruttonationalproduktet i basisåret 1970 at være steget med ca. 4,5 pct., det private og kollektive konsum med henholdsvis 3,5 og 5,3 pct., mens de samlede investeringer formentlig kun er øget med én procent mod 3,5 i 1969 – de industrielle investeringer er dog steget med omkring 7,5 pct. mod 3 pct. for den private sektor under ét;

som følge af en kraftig reduktion i den kommunale investeringsaktivitet synes de offentlige investeringer som helhed at have udvist en meget beskeden fremgang[4]).

iii. Finansdepartementets overtagelse af ansvaret med udformningen af prognosearbejdet har foruden etablering af den nævnte forskningsindsats med henblik på udvikling af en makroøkonomisk model tillige muliggjort en mere detaljeret analysevirksomhed end tidligere med offentliggørelse af talrige omfattende bilag (jf. (11) ff.), ligesom stadig flere områder af samfundsøkonomien er blevet inddraget. Hertil kommer, at betænkningerne er blevet suppleret med summariske prognoser omfattende væsentligt længere perioder.

I den første betænkning fra finansdepartementets sekretariat for økonomisk planlægning udvidedes »medium term« prognosen således med regneeksempler over udviklingen i de følgende 10 år, dvs. at 1965-betænkningen derved rakte frem til 1980. I den seneste rapport fra 1970 er yderligere fem år inddraget i periodelængden, hvorved prognosearbejdet dækker perioden frem til 1990. Ved hjælp af en disaggregeret vækstmodel har det været muligt at sikre den nødvendige konsistens i beregninger over de forventede virkninger på det fremtidige udviklingsforløb af forskellige forudsætninger om udviklingen i centrale makroøkonomiske størrelser. Disse beregninger, der således nærmest har karakter af rene modelberegninger, er bl. a. udført på grundlag af forudsætninger om henholdsvis stigningstakten i det kollektive forbrug, tilgangen af arbejdskraft og udviklingen i investeringskvoten. Tabellerne 1 og 2 belyser prognoseangivelserne for perioden 1980–1990 under forudsætning af parallel stigningstakt i eksport og import og et fald i årlig arbejdstid pr. person af nogenlunde samme størrelsesorden som den konstaterede fra 1950 til 1970 og den forventede i 1970–1975, mens det skitserede forløb for sidste halvdel af 1970'erne bygger på vurderinger i tilknytning til den detaljerede prognose for det første femår i 1970'erne.

3. NORSKE LANGTIDSPROGNOSER

Udarbejdelse af prognoser for den økonomiske udvikling over længere perioder har i Norge – ligesom det har været tilfældet i Sverige – fundet sted i hele efterkrigsperioden. Også for Norges vedkommende synes »medium term« betegnelsen at være en mere dækkende karakteristik end egentlige langtidsprognoser, idet periodelængden kun har været udstrakt til fire år. I de senere år har der imidlertid fundet et arbejde sted, der i højere grad kan betegnes som struktur- eller perspektivanalyser.

[4]) Jf. *Konjunkturläget,* Preliminär Nationalbudget, 1971 : 1, Stockholm 1971.

a. *Regeringens langtidsprogrammer*

i. Mens hovedsigtet med det svenske prognosearbejde som nævnt har været af udpræget analytisk art, har formålet med de norske redegørelser været at skabe det bedst mulige grundlag for anvendelse af økonomisk-politiske midler med henblik på i videst muligt omfang at opfylde den af de ansvarlige myndigheder stillede målsætning for den økonomiske politik. Arbejdet har i overvejende grad bestået i at opstille oversigter over den økonomiske udvikling for en fireårig periode og under hensyn til den givne målsætning at udforme planer for regeringens økonomiske politik i denne periode. På kort sigt er denne langtidsanalysevirksomhed, der således kan karakteriseres som et egentlig økonomisk planlægningsarbejde, blevet suppleret med de årlige nationalbudgetter, hvor den konkrete udformning af den økonomiske politik ud fra de aktuelle økonomiske og politiske forhold er blevet fastlagt.

Det første norske nationalbudget fremkom som et bilag til finanslovforslaget for 1945–46 (30). Budgettet opererede med tre alternative beregninger over nationalprodukt, importoverskud, det offentliges forbrug af varer og tjenester, det private forbrug og de private investeringer. Derudover var der foretaget seks alternative beregninger over de tilsvarende størrelser for femårsperioden 1946–1950 udtrykt som årlige gennemsnit. Det var dog først med nationalbudgettet for 1947, at der foretoges en egentlig analyse af tilgang og anvendelse af varer og tjenester og en diskussion af en række af de økonomisk-politiske midler, der kunne tænkes bragt i anvendelse for at opfylde den stillede målsætning.

Beregningerne over de centrale nationalregnskabsstørrelser for femårsperioden 1946–1950 repræsenterede imidlertid ikke et decideret langtidsprogram. Et sådant, omfattende perioden 1949–1952, udsendtes i 1948 i forbindelse med efterkrigstidens Marshallhjælp (31). Dette og de følgende to programmer – for 1954–1957 (32) og 1958–1961 (33) – var udarbejdet af ad hoc nedsatte udvalg i stil med de tilsvarende svenske, men tog som nævnt i modsætning til disse sigte på i store træk at angive regeringens økonomiske målsætning i de følgende fire år dels for økonomien under ét dels for de enkelte af samfundets sektorer. 1954–1957 programmet samt det følgende for 1958–1961, dog i væsentligt mindre omfang, omfattede tillige en redegørelse for de enkelte erhvervs udvikling i de forskellige dele af landet. De økonomiske virkemidler, der agtedes taget i brug for at gennemføre disse programmer, var kun omtalt i et forholdsvis beskedent omfang – i 1958–1961 programmet endda slet ikke.

Fra 1963 ændredes arbejdet med udformningen af langtidsbudgetterne væsentligt, idet der oprettedes en særlig planlægningsafdeling i finansdepartementet, der foruden de nationale langtidsprogrammer tillige skulle udarbejde statens langtidsbudgetter. Endvidere fik redegørelserne (jf. (34)

og (35)) i højere grad karakter af egentlige programmer, idet der nu tillige indgik et første forsøg på at udforme et langtidsstatsbudget. Også den kvantitative økonomiske planlægningsmodel (MODIS-modellen), der anvendes i det løbende nationalbudgetarbejde, blev inddraget i planlægningen, dog i store træk kun i form af konsistenstestning.

Det seneste langtidsprogram for perioden 1970–1973 (36), der udsendtes i 1969, er ligesom de to foregående udarbejdet i finansdepartementet i samarbejde med de forskellige fagministerier. I lighed med de tidligere langtidsprogrammer har grundlaget for arbejdet med det nyeste program – foruden en forudsætning om en jævn økonomisk fremgang i Vesteuropa og USA med deraf følgende relativt gunstige norske eksportbetingelser – været en grundig analyse af den forventede udvikling i tilgang og anvendelse af varer og tjenester. Vurderingen af den formodede udvikling har (som allerede nævnt) imidlertid været undergivet hensyntagen til den af regeringen afstukne målsætning vedrørende forløbet af centrale politisk påvirkelige makroøkonomiske størrelser herunder tillige de nødvendige midler, der er tænkt taget i brug til opfyldelse af målsætningsangivelserne. Langtidsprogrammet er ikke blot knyttet til en verbal beskrivelse af målsætning, midler og forventet udvikling, men omfatter på adskillige områder tillige kvantitative angivelser, ligesom der er tradition for, at programmet ledsages af en vurderende sammenligning af det umiddelbart foregående program og den faktiske udvikling.

ii. Frem til 1973 ventes en årlig gennemsnitlig stigning i bruttonationalproduktet i faste priser på ca. 4,5 pct. (jf. tabel 1), dvs. i underkanten af væksten i perioden 1960–1968, hvor den årlige stigning i gennemsnit androg 4,7 pct. I årene 1970–1973 skønnes et årligt gennemsnitligt underskud på betalingsbalancens løbende poster af en størrelsesorden omkring 70 mill. n. kr., en vurdering der dog formentlig mere skal tages som udtryk for en indirekte forudsætning for programmet som helhed end en egentlig forudsigelse. Investeringerne i fast realkapital ventes for landet som helhed at stige noget svagere end den samlede produktionsfremgang, hvilket dog hovedsagelig skyldes en direkte faldende investeringsaktivitet inden for søfartserhvervet. Ses der bort fra dette erhvervs helt specielle forhold, indebærer programmet en gennemsnitlig årlig stigning i de faste bruttoinvesteringer i perioden 1968–1973 på godt 6 pct. Det er især boligbyggeriet, større offentlige bygge- og anlægsarbejder samt de industrielle investeringer, der ønskes øget kraftigt. På forbrugssiden ventes en stigning i det kollektive konsum i underkanten af den samlede produktionsfremgang; tages imidlertid hensyn til den relative store lønandel i det kollektive konsum, hvorved pris- og lønstigninger slår forholdsvis kraftigere igennem her end i det øvrige forbrug, vil det offentliges efterspørgsel efter varer og tjenester ved en bereg-

TABEL 1

Bruttonationalproduktet og dets anvendelse i Norge, Sverige og Danmark

Procentvis årlig stigning Faste priser	Norge		Sverige			Danmark[1])	
	1968–1973	1966–1990	1970–1975	1975–1980	1980–1990	1970–1977	1977–1985
	pct.						
Forbrug	4,0	4,2	3,6	4,2	3,7	2,0	3,3
privat	3,8	4,3	3,3	4,1	3,6	1,0	3,2
kollektivt	4,4	3,8	4,5	4,5	4,1	4,2	3,5
Bruttoinvestering	3,8[2])	4,7[2])	3,5	5,4	3,3	3,6[2])	3,1[2])
Import	4,3	3,8	6,2	6,7	5,3	5,0	5,0
Eksport	5,3	3,6	7,3	6,5	5,3	7,1	4,9
Bruttonationalprodukt i alt	4,5	4,3	3,8[3])	4,3	3,6	3,2[4])	3,2[4])

Anm. De forudsætninger, der ligger til grund for prognoseangivelserne, er kort resumeret i tekstafsnittet.

[1]) Kostpriser.
[2]) Faste bruttoinvesteringer.
[3]) Beregnet fra anvendelsessiden. Opgjort fra produktionssiden er stigningsprocenten noget højere, jf. tabel 2. En kommentar til denne statistiske forskel er givet i (20) p. 21.
[4]) Bruttofaktorindkomst.

Kilde: Norge: 1968–1973, (36), tabel 1 b og beregninger ud fra tabel 1 a, p. 29; 1966–1990, (41) tabel 2.8.1., p. 160. Sverige: (20), tabel 5.2 :2, p. 307. Danmark: Beregninger foretaget på grundlag af oplysninger givet i første del (pp. 5*–146*) af *Perspektivplanlægning 1970–1985*, Bind I, København 1971.

ning i løbende priser fortsat udgøre en stadig større del af nationalproduktet. Det private forbrug antages at stige med gennemsnitligt ca. 3,8 pct. i faste priser eller med omkring 3 pct. pr. indbygger.

Siden langtidsprogrammets offentliggørelse har den økonomiske udvikling i Norge været præget af et meget uensartet forløb i de enkelte makroøkonomiske efterspørgsels- og udbudskomponenter[5]). Som helhed er det ikke lykkedes at holde bruttonationalproduktets vækstrate inden for de anførte 4,5 pct. Den betydelige fluktuation i investeringerne kan næsten udelukkende tilskrives forholdene inden for søfartserhvervet[6]); ses der

[6] Svarende til tabel 1:

Procentvis årlig stigning; faste priser	1968–1973	1968	1969*	1970*
	pct.			
Forbrug	4,0	4,1	7,6	2,8
privat	3,8	3,9	7,8	2,5
kollektivt	4,4	4,6	6,5	4,0
Bruttoinvestering	3,8	÷8,6	÷2,5	22,9
Import	4,3	÷0,3	4,9	14,7
Eksport	5,3	10,6	5,5	1,9
Bruttonationalprodukt i alt	4,5	4,0	4,2	3,5

Kilde: Tabel I samt *Økonomisk Utsyn over Året 1970*, Statistisk Sentralbyrå, Oslo 1971, tabel V og tabel W, p. *8.

[6]) I 1966 og 1967 steg investeringerne i skibe med henholdsvis 2,2 og 13,6 pct., mens

bort fra investeringerne i skibe er de faste bruttoinvesteringer øget med i gennemsnit 6,4 pct. i årene 1968 til 1970.

b. *Vækstmodeller og perspektivanalyser*

Ved siden af finansdepartementets opstilling af langtidsprogrammer har der ved Sosialøkonomisk Institutt ved Universitetet i Oslo været arbejdet med økonomiske langtidsanalyser. Dette arbejde har primært haft til formål at ajourføre og videreføre studiet af økonomiske vækstproblemer, der oprindelig blev foretaget af Leif Johansen i hans disputats fra 1960 (37), jf. tillige (38). Selv om disse langtidsanalyser har haft et noget andet sigte end de hidtil omtalte prognoser, har den økonomiske model, instituttet har lagt til grund for beskrivelsen af de økonomiske vækstprocesser, dog kunnet inddrages som et værdifuldt hjælpemiddel i forsøget på at opstille en prognose over den økonomiske udvikling frem til 1990.

Leif Johansens arbejde fra 1960 (37) tager i det væsentlige sigte på at beskrive og forklare langtidsbevægelserne i produktion, beskæftigelse og relative priser på grundlag af en disaggregeret vækstmodel. Modellen indeholder i alt henved 90 afhængige (endogene) variable samt ca. 45 udefra givne (eksogene) variable beskrevet i et ligningssystem, hvor såvel produktions- som forbrugssiden er opdelt på sektorer. På produktionssiden, der som udgangspunkt anvender det detaljerede norske input-output materiale, betragtes indsats af arbejdskraft og kapital som substituerbare, hvilket for hver enkelt sektor udtrykkes i form af en specificeret funktionssammenhæng (af Cobb-Douglas typen), der medtager tekniske fremskridt. Forbrugsefterspørgslen beskrives ved anvendelse af koefficienter for hver enkelt efterspørgselskomponents reaktion med hensyn til pris- og udgiftsændringer. I den samlede model, hvor befolknings- og total beskæftigelsesudvikling, udviklingen i den samlede investeringsaktivitet, offentligt forbrug af varer og tjenester, lønniveau, eksport og visse elementer af importudviklingen betragtes som eksogene størrelser, er ligningssystemet formuleret på en sådan måde, at de endogene variable fremtræder som relative vækstrater i forhold til 1950, som de fleste talmæssige oplysninger knytter sig til.

Instituttets fortsatte arbejde med Leif Johansens model har medført opstilling af en lidt større model (39). Denne, der betegnes som MSG 2 i modsætning til Leif Johansens MSG 1 (jf. *M*ulti *S*ectoral *G*rowth i (37)), er opbygget omkring en input-output tabel med knap 30 produktionssektorer mod tidligere 20 samt anvender 1963 som basisår for de talmæssige oplysninger. Endvidere er modellen udformet på en måde, der giver mulighed for at analysere, hvorledes hver enkelt af samtlige eksogene variable, hvor-

der i 1968 og 1969 var et direkte fald på henholdsvis 22,7 og 39,3 pct.; i 1970 viser de foreløbige beregninger en fremgang på over 70 pct.

af der findes godt 60, påvirker vækstraterne for hver enkelt af modellens i alt ca. 115 endogene variable.

Det er denne betydelige fleksibilitet i udformningen af MSG 2, der er søgt videreført i samarbejde med finansdepartementets planlægningsafdeling med henblik på at foretage beregninger over den økonomiske udvikling i Norge frem til 1990. De første resultater af dette arbejde er offentliggjort i forbindelse med forelæggelsen af langtidsprogrammet 1970–1973 (36), jf. især (40). Redegørelsen repræsenterer ikke regeringens program, men har nærmest karakter af en embedsmandsrapport, hvor finansdepartementet har stået for det koordinerende arbejde. Betænkningen er således suppleret med en angivelse af de enkeltpersoner, institutioner eller ministerier, der har haft ansvaret for udformningen af de respektive afsnit. Foruden et afsnit om den generelle økonomiske udvikling, hvor udarbejdelsen bygger på anvendelse af MSG-modellen, indeholder betænkningen redegørelser om uddannelsessektoren, arbejdsmarkedsforhold, sundhedstjeneste, samfærdsel og energiforsyning.

En mere detaljeret og på flere områder ajourført rapport om udviklingen i Norges økonomi frem til 1990 er i midten af 1970 udsendt af en arbejdsgruppe, der bl. a. omfattede flere af dem, der arbejdede med perspektivanalyser i tilknytning til langtidsprogrammet 1970–1973, jf. (41). Også i tilknytning til dette arbejde anvendtes den reviderede MSG-model, hvorved der foruden oversigter over samlet tilgang og anvendelse af varer og tjenester kunne gives specificerede angivelser af centrale økonomiske størrelser som fx produktion, beskæftigelse, bruttoinvestering, levering til privat forbrug og prisudvikling fordelt på godt 25 erhvervsgrupper udtrykt ved procentvise årlige stigningstakter i forhold til basisåret 1966. Fire alternative forudsætninger om den økonomiske udvikling frem til 1990 blev i øvrigt lagt til grund for denne del af redegørelsen: et i forhold til de seneste år nogenlunde uændret vækstempo, en særlig kraftig vækst i den offentlige sektor, en fortsat stærk vækst i søfartserhvervet samt svag økonomisk fremgang i samfundet som helhed. Resultatet af det første alternativ er resumeret i tabellerne 1 og 2.

*

Foruden de i tabel 1 opstillede skøn over udviklingen i det norske og svenske bruttonationalprodukt frem til 1990 fordelt på anvendelse er tillige anført de tilsvarende størrelser for Danmark frem til 1985. For alle tre landes vedkommende må disse vækstrater dog tages med betydelig forbehold. Dette er især tilfældet for det forventede udviklingsforløb i Danmark, idet der i den tidligere omtalte perspektivplanredegørelse kun i begrænset omfang er anført sådanne kvantitative angivelser, at en sammenligning

med de tilsvarende norske og svenske vækstrater direkte er mulig. De foreliggende oplysninger har således kun givet mulighed for at foretage beregninger baseret på kostpriser. Med en kraftigere stigning i de samlede offentlige udgifter end stigningen i nationalproduktet, hvilket i rapporten bl. a. kommer til udtryk ved, at de offentlige udgifters andel af nationalproduktet ventes at stige fra i 1970 at udgøre 45 pct. til i 1985 at andrage 58 pct., er det næppe utænkeligt, at der samtidig vil ske en forskydning af skattetrykket i retning af relativ større vægt på afgifterne. I så fald må der – alene som følge af denne forskydning – formentlig regnes med en anden sammensætning af bruttonationalproduktet (regnet i løbende markedspriser).

I den danske rapport er der ikke, som tilfældet er i betænkningerne fra Sverige og Norge, foretaget egentlige alternative beregninger på grundlag af forskellige forudsætninger om udviklingen i centrale makroøkonomiske størrelser. Som anført ovenfor vedrører den danske rapport i lang overvejende grad udviklingen inden for den offentlige sektor – og i en betydelig mere detaljeret form end tilfældet er i betænkningerne fra de to øvrige skandinaviske lande; det har derfor ikke været muligt at anføre udviklingen i de enkelte erhvervs bidrag til bruttofaktorindkomsten, jf. tabel 2.

Med en antagelse om en betydelig langsommere vækst i den samlede arbejdsstyrke i de kommende 15 år, end tilfældet har været i 1960'erne, og en nogenlunde uændret tendens i arbejdstidsnedsættelsen pr. beskæftiget ventes den årlige produktionsstigning i Danmark reduceret fra i 1960'erne at have udgjort godt 4,5 pct. til i de kommende 15 år at blive mellem 3 og 3,5 pct., dvs. en del lavere end den ventede i Sverige og Norge, hvor de anførte vækstrater afspejler forudsætninger om en i forhold til de senere år nogenlunde uændret fremgang i produktionsudviklingen. Den beskedne

TABEL 2

Bruttofaktorindkomsten i Norge og Sverige fordelt på erhverv

Procentvis årlig stigning Faste priser	Norge		Sverige		
	1968–1973	1966–1990	1970–1975	1975–1980	1980–1990
			pct.		
Landbrug m. v.	÷0,9	1,9	0,7	0,4	÷0,9
Fremstillingsvirksomhed	4,6	5,0	4,8	4,8	3,8
Tjenesteydelser	4,9	4,5[1])	3,8	4,0	3,7
offentlige ydelser	...	4,2	3,6	3,5	3,6
Bruttofaktorindkomsten i alt	4,5	4,3	4,1	4,3	3,6

Anm. De forudsætninger, der ligger til grund for prognoseangivelserne, er kort resumeret i tekstafsnittet.
[1]) Ekskl. udenrigs skibsfart samt hvalfangst med 2,1 pct.
Kilde: Norge: 1968–1973, (36) beregninger ud fra tabel 3 a, p. 32; 1966–1990, (41) tabel 2.8.3, p. 163. Sverige: (20) tabel 5.3 : 1, p. 311.

vækst i det private forbrug i Danmark især frem til 1977 må ses i sammenhæng med det – formentlig noget ambitiøse – mål, at opnå overskud på betalingsbalancens løbende poster senest dette år. Derfor også den endog betydelige vækst i dansk eksport og tilsvarende lav importfremgang; en udvikling der – i hvert fald for den første del af den samlede planperiode – afspejler en væsentlig mere optimistisk holdning til dansk erhvervslivs konkurrenceevne, end man har turde gøre om vore to nabolande og især om det svenske erhvervsliv.

4. SAMMENFATNING

Udarbejdelse af prognoser over udviklingen i samfundsøkonomien på lidt længere sigt har regelmæssigt fundet sted i både Norge og Sverige siden slutningen af 1940'erne. Oprindelig udformedes prognoserne af ad hoc nedsatte udvalg, men placeredes i begge lande i begyndelsen af 1960'erne i de respektive finansministerier, hvor særlige sekretariater i dag løbende varetager arbejdet.

I *Norge* udarbejdes oversigter hvert fjerde år omfattende de kommende fire år. Analyserne indgår som led i regeringens generelle økonomiske planlægning, idet fireårsplanerne direkte fremtræder som regeringsrapporter, der både omfatter økonomisk-politiske målsætningsangivelser og karakteristik af midler, der agtes taget i brug for at realisere disse målsætninger. Udformningen af den økonomiske politik ud fra aktuelle økonomiske og politiske forhold fastlægges herefter i årlige statslige og nationale budgetter. I de seneste par år er der tillige gjort brug af økonomiske vækstmodeller med henblik på at vurdere de strukturelle ændringer i det norske samfund i de kommende 15–20 år.

I *Sverige* har det makroøkonomiske prognosearbejde karakter af uafhængige, offentlige redegørelser, der hvert femte år på grundlag af udvalgte målsætningsangivelser forsøger at belyse den formodede økonomiske udvikling i de følgende fem år. Arbejdet har i 1960'erne været ganske omfattende og bl. a. været ledsaget af summariske prognoseberegninger over økonomiske udviklingslinier omfattende perioder på 15–20 år. I de seneste år er der specielt til brug for prognosearbejdet iværksat et forskningsprojekt med henblik på udvikling af bedre analytiske hjælpemidler, ligesom der er påbegyndt et analysearbejde af femårsprognosernes indhold, foreløbig i form af udarbejdelse af »midtvejs« rapporter.

OVERSIGT OVER SVENSKE OG NORSKE LANGTIDSANALYSER

A. *Sverige*

1. Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten, *Kungl. Maj:ts proposition* nr. 222, 1946.
2. Svenskt Långtidsprogram 1947–1952/53, *Statens Offentliga Utredningar* 1948 : 45, Handelsdepartementet, Stockholm 1948.
3. PM Med synpunkter på det Svenska Långtidsprogrammet i anslutning till OEEC's interimsrapport, *Statens Offentliga Utredningar* 1949 : 15, Handelsdepartementet, Stockholm 1949.
4. Ekonomiskt Långtidsprogram 1951–1955, 1950 Års Långtidsutredning, *Statens Offentliga Utredningar* 1951 : 30, Finansdepartementet, Stockholm 1951.
5. Balanserad Expansion, Betänkande avgivet av 1955 Års Långtidsutredning, *Statens Offentliga Utredningar* 1956 : 53, Finansdepartementet, Stockholm 1956.
6. Balanserad Expansion, Bilagor: Särskilda Utredningar. *Statens Offentliga Utredningar* 1957 : 10, Finansdepartementet, Stockholm 1957.
7. Remissyttranden över 1955 Års Långtidsutrednings Betänkande, Balanserad Expansion, *Statens Offentliga Utredningar* 1957 : 22, Finansdepartementet, Stockholm 1957.
8. Svensk Ekonomi 1960–1965, Betänkande av 1959 Års Långtidsutredning, *Statens Offentliga Utredningar* 1962 : 10, Finansdepartementet, Stockholm 1962.
9. Svensk Ekonomi 1960–1965, Bilagor 1–5, *Statens Offentliga Utredningar* 1962 : 11, Finansdepartementet, Stockholm 1962.
10. Svensk Ekonomi 1966–1970. Med utblick mot 1980. 1965 Års Långtidsutredning, Huvudrapport, *Statens Offentliga Utredningar* 1966 : 1, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
11. Export och Import 1966–1970, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 1, *Statens Offentliga Utredningar* 1966 : 2, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
12. Tillgången på arbetskraft 1960–1980, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 2, *Statens Offentliga Utredningar,* 1966 : 8, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
13. Handelns arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 3, *Statens Offentliga Utredningar,* 1966 : 10, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
14. Framtidsperspektiv för svensk industri, 1965–1980, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 4, *Statens Offentliga Utredningar,* 1966 : 51, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
15. Trafikutveckling och trafikinvesteringar, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 5, *Statens Offentliga Utredningar* 1966 : 69, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
16. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966–1970, 1965 Års Långtidsutredning, bilaga 6, *Statens Offentliga Utredningar* 1966: 13, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
17. Remissyttranden över 1965 Års Långtidsutrednings Huvudrapport, *Statens Offentliga Utredningar* 1966 : 59, Finansdepartementet, Stockholm 1966.
18. Kragh, Börje, Finansiella Långtidsperspektiv, *Statens Offentliga Utredningar* 1967:6, Finansdepartementet, Stockholm 1967 (betænkningen omfatter tillige tre bilag: Willem van der Hoeven, Finansiella perspektiv 1970 – Statistiskt material och metodproblem, Gunnar Eliasson, Industrifinansieringen perioden 1950–1970 – Kartläggning och prognos samt Leon Rappaport, AP-systemets utgiftsmekanism och fondbildning).

19. Avstämning av 1965 Års Långtidsutredning, *Statens Offentliga Utredningar* 1968 : 24, Finansdepartementet, Stockholm 1968.
20. Svensk ekonomi 1971–1975 med utblick mot 1990. 1970 års långtidsutredning, Huvudrapport, *Statens Offentliga Utredningar* 1970 : 71, Finansdepartementet, Stockholm 1970.
21. Arbetskraftsresurserne 1965–1990, 1970 års långtidsutredning, Bilaga 1, *Statens Offentliga Utredningar* 1971 : 8, Stockholm 1971.
22. Svensk industri under 70-talet med utblick mot 80-talet, 1970 års långtidsutredning, Bilaga 2, *Statens Offentliga Utredningar* 1971 : 5, Stockholm 1971.
23. van der Hoeven, Willem, Finansiella tillväxtsaspekter 1960–1975, 1970 års långtidsutredning, Bilaga 4, *Statens Offentliga Utredningar* 1971 : 7, Stockholm 1971.
Endvidere ventes i løbet af 1971 yderligere følgende 6 bilag til (20) at udkomme i serien *Statens Offentliga Utredningar:*
24. Varuhandeln fram till 1975 (bilag 3).
25. Export och import 1971–1975 (bilag 5).
26. Utvecklingstendenser inom offentlig sektor (bilag 6).
27. Regional utveckling och planering (bilag 7).
28. Miljövården under 70-talet (bilag 8).
29. Plan och prognos. En studie i de svenska långtidsutredningarnas metodik (bilag 9).

B. Norge

30. Nasjonalregnskapet og nasjonalbudsjettet, Særskilt vedlegg nr. 11 til *statsbudsjettet (1945–46)*, Finans- og tolldepartementet.
31. Om langtidsprogrammet 1949–1952, *St. meld. nr. 54 (1948)*, Statsministeren.
32. Om et langtidsprogram for 1954–1957, *St. meld. nr. 62 (1953)*, Statsministeren.
33. Om langtidsprogrammet for 1958–1961, *St. meld. nr. 67 (1957)*, Statsministeren.
34. Langtidsprogrammet 1962–1965, *St. meld. nr. 60 (1960–61)*, Finans- og tolldepartementet.
35. Langtidsprogrammet 1966–1969, *St. meld. nr. 63 (1964–65)*, Finans- og tolldepartementet.
36. Langtidsprogrammet 1970–1973, *St. meld. nr. 55 (1968–69)*, Finans- og tolldepartementet.
37. Johansen, Leif, *A Multi-Sectoral Study of Economic Growth*, Amsterdam 1960.
38. Johansen, Leif in collaboration with Håvard Alstadheim and Åsmund Langsether, Explorations in long-term projections for the Norwegian economy, *Economics of Planning*, Vol. 8, No. 1–2, 1968, pp. 70–117 eller Leif Johansen og Harald Hallaråker, eds., *Economic Planning in Norway*, Oslo 1970, pp. 70–117.
39. Alstadheim, Håvard, En disaggregert Vekstmodell for Norge med 1963 som Basisår, *Memorandum fra Sosialøkonomisk Institutt, Universitetet i Oslo*, 2. januar 1968.
40. Perspektivanalyser, Skisser for Utviklingen fram mot 1990, *Vedlegg til St. Meld. nr. 55 (1968–69)*, Langtidsprogrammet 1970–1973, Finans- og tolldepartementet.
41. *Perspektivanalyser for Norges Økonomi*, Bidrag fra en arbeidsgruppe, Finansdepartementet, Planleggingsavdelingen, Oslo 1970.